

o ambity, čím sa zdokonalila ich funkcia strážnych veží (niektoré veže vybavili arkádovými ambitmi, napr. Prešov, Rožňava, Sabinov, Skalica atď.).

Rovnako sa prestavovali a zosilňovali hrady a stavali ďalšie opevnenia (napr. Čabrad 1520, Slovenská Lupča 1531—1573, Červený Kameň od roku 1536, Krásna Hôrka 1537—1541 a po roku 1578, Trenčín 1540—1560, Šarišský hrad, jedno z centier odboja protihabsburskej uhorskej šľachty, roku 1542, Pajštún, Sklabiňa, Turňa, Vršatec, Likava v polovici 16. storočia, Filakovo po roku 1551, Beckov 1550—1580, Lietava 1557—1587, Spišský hrad 1558—1586, Oravský zámok 1561—1611, Víglaš po roku 1577, Nitra, Kežmarok, Plavecký hrad, Blatnica v druhej polovici 16. storočia a hrady Modrý Kameň, Muráň, Strečno, Topoľčany atď. v 17. storočí). Podľa plánov cisárskeho architekta P. Ferraboscua prestavali v rokoch 1552—1561 Bratislavský hrad.

Svojou dispozíciou a fortifikačnými zariadeniami vynikajúcim hradom je Červený Kameň. Roku 1535 ho kúpil Anton Fugger od Thurzovcov a vzápätí ho začal prestavovať na dôkladnú pevnosť s rozsiahlymi skládskovými priestormi. Uplatnili na ňom mohutné nárožné kruhové bašty, moderný systém kazemat so spojovacími chodbami a odvetrávaním, aké odporúčal vo svojich teoretických prácach Albrecht Dürer. V rokoch 1583—1590 postavili noví majitelia Pálffyovci na hrade trojkrídlovú obytnú stavbu; s obrannou funkciou sa tu spojila reprezentačná. (V druhej polovici 17. storočia hrad prebudovali, pričom sa však celková koncepcia zachovala.)

V súvislosti s obranou banských miest obsadil Žigmund Balassa, prívrženec uhorského „protikráľa“ Zápoľského, kláštor v Bzovíku, vyhnal z neho mníchov a v rokoch 1530—1544 ho dôkladne prebudoval a opevnil. Na nárožniach štvorcovitého opevnenia kláštora s vysokými hradbami, s ambitmi a strieľňami vybudovali štyri mohutné podkovovité bašty a okolo opevnenia širokú vodnú priekopu.

Veľký dôraz sa kládol na pevnosť Komárno. Využívajúc sútok Dunaja a Váhu, vybudovali podľa návrhu P. Ferraboscua po roku 1541 dokonalé hviezdicovité opevnenie s polygonálnymi bastiónmi. Uplatnili sa tu mohutné násypové konštrukcie. Na Houfnaglovej vedute z roku 1588 vidieť ukončenú stavbu pevnosti.

Cisársky architekt Pietro Ferrabosco bol prizývaný aj k projektom prestavby Pražského hradu a v rokoch 1567—1582 stavia na Morave zámok Bučovice.

Najvýznamnejším urbanistickým počínom aj z hľadiska európskeho vývinu bola výstavba Nových Zámkov. Nové pevnostné mesto s pôdorysom pravidelného šesťuholníka, s veľkými bastiónmi a s pravouhloou uličnou sieťou postavili v rokoch 1573—1581 podľa návrhov Ottavia Baldigaru. Spolu s chorvátskym Karlovacom (1579) je to prvá realizácia plánu ideálneho renesančného mesta vôbec.

V 17. storočí sa vybudovalo niekoľko ďalších pravidelných pevností — opevnené mesto Vráble (1640—1663) a menšia pevnosť v Gute (Kollárovo 1664), obidve s pravidelným štvorcovitým pôdorysom, s bastiónmi na rohoch. V prvej polovici 17. storočia vznikol aj pravidelne opevnený kaštieľ v Holiči. Opevnili aj rad kostolov: v Španej Doline, v Očovej atď. už v 16. storočí, v Divíne, kde takmer súčasne s hradbami kostola postavili aj opevnený kaštieľ (1670), v Šenkviaciach, kde sa na hradbách zachovala štítková atika, a v Malackách (1653).

Veľké kláštory boli dávnejšie opevnené (Jasov prestavali na hrad už roku 1436, Hronský Beňadik po roku 1530 a v 17. storočí, Bzovík od roku 1530 prestal byť kláštorom a stal sa pevnosťou).

Po páde Nových Zámkov postavili pevnostné mesto Leopoldov (J. M. Arisperger, J. Unger, 1664—1667), plošne o niečo menšie ako Nové Zámky, ale s väčšími bastiónmi a s vnútornou mestskou zástavbou, nie pravouhloou, ale radiálnou. Aj v Komárne stavajú po roku 1666 novú pevnosť. V rokoch 1671—1677 zdokonaľujú opevnenie Košíc; na južnej strane vtedy vybudovali samostatnú polygonálnu citadelu na ploche 12 hektárov, len o niečo menšiu ako leopoldovská pevnosť. J. Priami roku 1663 navrhuje nové opevnenie Červeného Kameňa. Jeho hviezdicovitý plán opevnenia Bratislavy z roku 1663 bol však neuskutočniteľný; nerešpektoval zvlnený a kopcovitý terén na okolí historického mesta.

Od polovice 17. storočia, po nových úspechoch Turkov, opevňujú sa ďalšie mestečky (Pezinok, Jur, Modra, Brezno, Bojnice, Nové Mesto nad Váhom, Spišská Kapitula atď.).

Koncom 17. storočia vypudili Turkov z južného Slovenska a postupne aj z maďarskej nížiny. Po ich

26. Banská Bystrica, portál a arkier tzv. Ebnerovo domu na námestí SNP, č. 22. Ján Weinhardt zo Spišských Vlách, 1636 ►